

ZAGADNIENIA GOSPODARSTWA

w świetle prasy i literatury ekonomicznej zagranicą

Nr 22

Rok V

S p i s r z e c z y.

Finansowe bodźce i sankcje.

Tłumaczenie rozdziału XXI-go z
książki pod red. doc. I. D. Szera
p. t. "Finansowanie budowy zakła-
dów przemysłowych".

Organizacja rozliczeń w bu-
downictwie.

Tłumaczenie rozdziału VII-go z
książki pod red. doc. I. D. Szera
p. t. "Finansowanie budowy zakła-
dów przemysłowych".

§ 1. Zachęty finansowe

Nie wszystkie oddziały wykonawstwa i organizacje zleceń biorcze wykonują jednakowo ilościowe i jakościowe wskaźniki planu. Jedne z nich - drogą konsekwentnego przestrzegania zasad rozrachunku gospodarczego, właściwej organizacji robót i reżymu oszczędności (zmniejszenia kosztów ogólnych, oszczędnego wydatkowania funduszu płacy i t.d.) - osiągają dobre wyniki pomyślnie wykonując program robót i walcząc o zmniejszenie kosztu własnego budowy. Jednocześnie zaś inne nie wykonują programu i pozwalają sobie na nadmierne wydatki.

Jak mówiliśmy w rozdziale poprzednim, Bank Przemysłowy posiada dane, dotyczące finansowego i gospodarczego stanu oddziałów wykonawstwa i organizacji zleceńbiorczych, zdobywane w drodze kontroli przedwstępnej, analizy sprawozdań, a przede wszystkim lustracji na miejscu.

Celem stworzenia bodźców usprawnienia pracy stosuje się inny system finansowania dla dobrze pracujących jednostek, a inny - w stosunku do tych, które tolerują brak gospodarności. "Regulamin" upoważnia kierowników oddziałów Banku Przemysłowego do stosowania ulgowego reżymu finansowania dla oddziałów wykonawstwa i organizacji zleceńbiorczych, dobrze wykonujących plan co do wielkości i kosztu budowy i dobrze organizujących swą gospodarkę finansową. Ten reżym ulgowy przedstawia się następująco:

przy przekroczeniu kwartalnego programu finansuje się budowę w sumie wyższej od kwartalnego, lecz w granicach rocznego planu;

limity kredytu krótkoterminowego na zapasy sezonowe zwiększa się dla organizacji zleceńbiorczych odpowiednio do potrzeb faktycznych, wynikających z przekroczenia planu;

x) Rozdział XXI z pracy pod red. ID Szera p.t. "Finansowanie budowy zakładów przemysłowych".

przyznaje się pod gwarancją centralnych zarządów kredyt krótkoterminowy na poczet późniejszych własnych nakładów inwestycyjnych;

Zniża się o połowę oprocentowanie kredytu krótkoterminowego.

W ten sposób, tworzy się dla oddziałów wykonawstwa i organizacji zleceńbiorczych, dobrze wykonujących swój plan pod względem wielkości kosztów budowy i dobrze organizujących swą gospodarkę finansową, wszelkie warunki do wykonania z nadwyżką kwartalnych planów robót, ponieważ konieczne do tego celu fundusze dostarczy im bank w granicach planów rocznych. Wypłatę środków ogranicza się do limitów rocznych dlatego, że wszelkie wypłaty zarówno z budżetu, jak ze środków własnych planuje się w ramach jednego roku. W przypadkach, gdy jednostka wykonawcza potrzebuje środków w związku z przekroczeniem planów rocznych, składa ona swemu ministerstwu wniosek o zwiększenie rocznego planu inwestycji.

Jeżeli dobrze pracująca jednostka jest finansowana całkowicie lub częściowo ze środków własnych, to w tym przypadku przychodzi z pomocą bank, przyznając jej kredyt krótkoterminowy na poczet późniejszych wpływów ze środków własnych.

W tych przypadkach bank żąda jedynie gwarancji zarządu centralnego w tym celu, by uwzględnił on w planie następnego kwartału wypłaty, konieczne na spłatę pożyczki bankowej.

Jeżeli plan finansowy jednostki nie przewiduje wpłaty z własnych środków w wysokości koniecznej do spłacenia pożyczki centralny zarząd może przydzielić potrzebne środki drogą scentralizowanej redystrybucji własnych środków innych przedsiębiorstw.

Zaznaczyliśmy już wyżej, że jednostkom, przekraczającym plan kwartalny, przyznaje się dodatkowe środki w granicach planu rocznego.

Organizacje zleceńbiorcze przy przekroczeniu planu robót otrzymując od zleceńodawców środki dodatkowe na podstawie rachunków za wykonane ponad plan roboty (inwestorzy - zleceńodawcy wypłacają te sumy ze środków, otrzymanych z banku). W związku z przekroczeniem planu powstaje w organizacji zleceńo-

biorczej potrzeba dodatkowych materiałów budowlanych, której nie można było przewidzieć w kredytach planowych na zapasy sezonowe; z tych powodów bank może przyznać organizacji zleceniobiorczej dodatkowy kredyt na te cele.

Budowy, prowadzone sposobem gospodarczym, nie potrzebują takiego kredytu, gdyż przy przekroczeniu planu bank finansuje je dodatkowo, w związku ze zwiększoną potrzebą, a w tym przewiduje i sumy, potrzebne na dostarczenie materiałów.

Bardzo wskazane jest popularyzowanie doświadczeń przodujących jednostek budowlanych, udostępnianie wszystkim wykonawcom dróg i metod, których zastosowanie dopomogło budowcom do osiągnięcia dobrych wyników. Metody te omawiać należy w prasie, na zebraniach i konferencjach budowniczych, demonstrując jednocześnie na przykładach, w jakim stopniu ulgowy reżym finansowania stawał się bodźcem do dalszej skutecznej pracy budów i organizacji zleceniobiorczych.

§ 2. Sankcje finansowe.

Obok zachęty dla dobrze pracujących jednostek wykonawczych Bank Przemysłowy stosuje sankcje finansowe wobec jednostek, które tolerują brak gospodarności. Dyrektorzy republikańskich, okręgowych i krajowych oddziałów banku uprawnieni są - w przypadkach, gdy stwierdzone zostanie niegospodarne prowadzenie budowy (jaskrawa niewspółmierność pomiędzy wydatkami a wykonaniem programu, nielegalne wykorzystanie środków obrotowych na cele inwestycyjne i inne poważne pogwałcenia dyscypliny finansowej) - do zawieszenia finansowania aż do otrzymania decyzji nadrzędnego organu właściwego dla danej jednostki. W tym przypadku przerywa się finansowanie bez względu na posiadanie przez jednostkę wszystkich koniecznych uprawniających do finansowania dokumentów.

Rozróżniać należy wstrzymanie finansowania w trybie zastosowania sankcyj z powodu niegospodarności od odmowy przez bank wypłaty środków z powodu braku dokumentów, koniecznych do formalnego załatwienia sprawy finansowania. Jeżeli jednostka wykonawcza nie złożyła dowodu zatwierdzenia projektów i kosztory-

sów, albo zatwierdzonej listy tytułów inwestycyjnych według poszczególnych obiektów i nakładów, oznacza to, że dana jednostka w ogóle nie jest jeszcze uprawniona do otrzymania środków z banku, a więc w danym przypadku nie może być mowy o zastosowaniu sankcyj. Inna jest sprawa, jeżeli jednostka posiada wszelkie dokumenty, niezbędne do formalnego załatwienia sprawy finansowania i otrzymania z banku środków, ale ich nie dostaje wskutek zastosowanych przez bank sankcyj z powodu jej niegospodarności.

Wstrzymanie finansowania budowy jest bronią bardzo ostrą i zastosowanie jej i uzależnione jest od specjalnych warunków. Jeżeli zachęty finansowe stosują nie tylko dyrektorzy oddziałów, lecz i pododdziałów, finansujących dane jednostki, to sankcje stosować można tylko na mocy dyspozycji dyrektorów oddziałów.

Sankcja finansowa zastosowana być może w tym przypadku, gdy brak gospodarności stwierdzono drogą lustracji budowy, stąd wynika, że nie wolno wstrzymywać finansowania bez uprzedniej ścisłej kontroli na miejscu. Sankcyj nie wolno stosować nagle, na dziesięć dni przed przerwaniem finansowania dyrektorzy oddziałów uprzedzają o tym kierownika nadrzędnej organizacji gospodarczej, której podlega budowa winna niegospodarności; umożliwić to kierownikowi organizacji nadrzędnej zastosowanie środków, usuwających konieczność sankcyj.

Założmy, że dyrektor centralnego zarządu, po otrzymaniu od dyrektora oddziału Banku Przemysłowego materiałów, stwierdzających fakt niegospodarności jednostki budowlanej oraz zawiadomienia o zamierzonym wstrzymaniu finansowania, deleguje niezwłocznie na budowę kwalifikowanych pracowników z programem zarządzeń, koniecznych do zlikwidowania niegospodarności i organizację wykonania tego programu. Oczywiście, w tym przypadku odpada potrzeba sankcyj finansowych i oddział banku musi tylko zorganizować kontrole wykonania zamierzonych zarządzeń.

Zastosowanie i odwołanie sankcyj finansowych z powodu niegospodarności ogłasza się zwykle w specjalnych komunikatach w ramach oddziału, podpisanych przez dyrektora. O zastosowaniu sankcyj informować należy również miejscowe kierownicze organa partyjne i rządowe.

Praktyka wykazała, że sankcje te są bardzo skuteczne w walce z niegospodarnością na budowach i w organizacjach zlece-niobiorczych. Jednakże zastosowanie sankcji bez zbadania go-społarki finansowej jednostki wykonawczej, bez uprzedniej po-mocy w opracowaniu zarządzeń, usuwających niegospodarność, bez kontroli wykonania tych zarządzeń - nie może dać wyników do-datnich.

Sankcje finansowe nie są celem same w sobie; są one tylko środkiem zdobycia od Ministerstwa, zarządu centralnego lub zjednoczenia, któremu podlega dana jednostka, a przede wszyst-kim oczywiście od samej jednostki - zlikwidowania niegospodar-ności. Oto dlaczego głównym warunkiem skuteczności zastosowa-nych sankcyj jest opracowanie przez organizację nadrzędną środ-ków, zmierzających do zlikwidowania niegospodarności oraz sy-stematycznego kontrolowania przez pododdział banku wykonania tych zarządzeń.

Jeżeli jednostka, do której zastosowano sankcje finansową, poweźmie konieczne zarządzenia, by niegospodarność zlikwidować, oddział Banku Przemysłowego sankcję cofa. Konieczne są systema-tyczna analiza sprawozdawczości takich jednostek i jak najczęst-sze kontrolowanie ich na miejscu.

Zastosowanie sankcyj finansowych nie eliminuje, oczywiście, konieczności pociągnięcia do odpowiedzialności winowajców nie-gospodarności.

ORGANIZACJA ROZLICZEŃ W BUDOWNICTWIE. x)

§ 1. Główne formy rozliczeń.

Obowiązujące obecnie formy rozliczeń przewidują uiszczenie należności po wysłaniu przez dostawcę towarów do nabywcy w umówionym asortymencie i umówionej jakości. Dla płatnika obowiąz^{zek} uiszczenia należności powstaje wtedy, gdy przekona się on na podstawie dokumentów, złożonych przez dostawcę, że dostawa odpowiada warunkom umowy. Po stwierdzeniu tego nabywcę obowiązuje akcept rachunków, czyli zgoda na ich uregulowanie.

Dostawca uprawniony jest do otrzymania zapłaty wtedy, gdy nabywca przekona się, że dostawa wykonana jest zgodnie z warunkami umowy; zabezpieczeniem tego uprawnienia dostawcy jest tryb regulowania rachunków drogą inkasowania ich przez bank.

Bank kontroluje punktualność regulowania rachunków dostawców. Jeżeli nabywca nie posiada podstawy prawnej do odmowy zaakceptowania rachunków, to bank uiszcza należność ze środków nabywcy. Rozrachunki bezpośrednie między dostawcą a nabywcą z pominięciem banku są niedozwolone. Wydawanie lub otrzymywanie towarów bez uiszczenia należności, t.j. kredytowanie wzajemne, jest w sektorze uspołecznionym wzbronione, ponieważ operacje kredytowe skoncentrowane są w bankach. Zaleganie z zapłatą jest pogwałceniem zasad rozrachunku gospodarczego; dostawca, który wykonał swe zobowiązania umowne, odczuwa bez powodu trudności finansowe w związku z opóźnianiem się wpływu należności; u niepunktualnego zaś nabywcy, zwlekającego z płatnością, powstają pozaplanowe środki, równe sumie nieuregulowanego zobowiązania wobec dostawcy.

W organizacji rozliczeń i w kontrolowaniu dyscypliny płatniczej szczególne miejsce zajmuje bank, jako ośrodek rozliczeniowy, przyczyniający się do punktualnego i prawidłowego uiszczenia płatności. Banki inwestycyjne pełnią te funkcje w stosunku do wszystkich organizacji budowlanych, oddziałów wykonawstwa, biur projektów, organizacji zleceńbiórczych i geologiczno-badawczych, które mają swe rachunki bieżące i rozlicze-

x) Rozdział VII z pracy pod red. I. D. Szera p.t. "Finansowanie budowy zakładów przemysłowych".

niowe w oddziałach tych banków.

Zadanie banku nie ogranicza się do techniki rozliczeń; stępuje on jako organizator rozliczeń w budownictwie, przyczyniając się w najwyższym stopniu do ugruntowania zasad rozrachunku gospodarczego, niedopuszczania do pozaplanowej redystrybucji środków (tj. do przeterminowania zobowiązań lub wierzitelności) wskutek wadliwych rozliczeń, przyspieszenia obrotu środków, znajdujących się w fazie rozliczeń.

Uchwała RKL ZSRR z dnia 14.I.1931 ustaliła zasadnicze formy rozliczeń pomiędzy organizacjami gospodarczymi, stosowane przy budownictwie: akcept, akredytywa, rachunki specjalne. Te formy rozliczeń stosuje się obecnie przy zamiejscowych rozliczeniach z tytułu dostaw i usług. Rozliczenia miejscowe w zakresie obrotu ładunków odbywają się - odpowiednio do uchwały RKL ZSRR z dn. 31 sierpnia 1937 r. - drogą zleceń płatniczych, czeków rozrachunkowych i wezwań płatniczych.

Akcept - przeważająca forma - zamiejscowych rozliczeń towarów i usług - przedstawia się następująco: dostawca po przesłaniu materiałów lub urządzeń wystawia pod adresem odbiorcy za pośrednictwem banku wezwanie płatnicze, załączając do niego fakturę. Po otrzymaniu wezwania płatniczego płatnik ma w ciągu trzech dni prawo odmówienia akceptu i nieręgulowania rachunku. Jeżeli odmowa nie nastąpiła, to rachunek po dniach siedmiu nabiera po dziesięciu dniach od chwili wpłynięcia rachunku do banku mocy dokumentu wykonawczego i należność uiszcza bank sum, znajdujących się na rachunku płatnika.

Wykonujący te rozliczenia bank, właściwy pod względem siedziby dostawcy - oddział A - przyjmuje do inkasa wszystkie stawione przez dostawcę wezwania płatnicze i odsyła te dokumenty do banku, właściwego pod względem siedziby nabywcy - mianowicie do oddziału B. Oddział B zawiadamia płatnika o wpłynięciu dokumentów do inkasa, wywieszając ich listę. Jeżeli w ciągu trzech dni nie nastąpi odmowa akceptu, to wezwanie płatnicze nabiera mocy dokumentu wykonawczego i po dniach siedmiu, czyli na dziesiąty dzień po wpłynięciu, bank reguluje je z rachunku bieżącego lub rozliczeniowego.

W razie braku środków na rachunku, bank zawiadamia o tym płatnika i - jeśli ten ostatni faktury nie odwołuje - przechowuje

zlecenie płatnicze do chwili, gdy na rachunku płatnika wpłyną środki. Za okres zaległości, t.j. za czas po upływie dziesięciodniowego terminu uregulowania, bank dolicza grzywnę na rzecz dostawcy w wysokości 0,05 % za każdy dzień zaległości. Jednocześnie oddział A czuwa nad wpływem środków z tytułu wysłanych do inkasa dokumentów i po upływie normalnego okresu obrotu dokumentów interpeluje oddział B co do przyczyn opóźniania zapłaty.

Faktura jest obowiązującym załącznikiem do wezwania płatniczego. Sporządza się ją według jednolitych przepisów, które żądają: wymienienia nabywcy i dostawcy, nazwy towaru, powołania się na dokument przewozowy, potwierdzający towarowy charakter rachunku, czyli fakt załadowania towaru. Przesyłanie faktury nietowarowej jest naruszeniem ustawy; winni tego przekroczenia płaci karę pieniężną.

Celem ochrony interesu dostawcy przyznano nabywcy prawo odmowy akceptu tylko w przypadkach, przewidzianych w ustawie; są to np. przypadki, gdy towar nie był zamówiony albo dostawca nie dotrzymał warunków ^{umowy}, albo wreszcie gdy dana faktura była już uregulowana. Płatnik ma prawo zaakceptować rachunek częściowo, jeżeli faktury zawierają błędy rachunkowe, nadmierne ceny albo jeżeli część towaru nie była zamówiona.

Przy akceptowej formie rozliczeń środki dostawcy unieruchamia się w rozliczeniach; czas trwania tego unieruchomienia zależy od długości okresu obiegu dokumentów. Jeżeli np. dokumenty przechodzą od dostawcy do siedziby nabywcy w ciągu ośmiu dni, to, po dodaniu dziesięciodniowego terminu uregulowania należności, ośmiu dni na drogę powrotną i pięciu dni na załatwienie dokumentów w oddziałach banku dostawcy i nabywcy, to okaże się, że środki będą unieruchomione w towarze w ciągu 31 dni.

Nabywcy, otrzymujący materiały lub urządzenia w akceptowym trybie rozliczeń, ściągają w ten sposób środki dodatkowe w postaci normalnego zadłużenia wobec dostawców. Zadłużenie to zależy z reguły od ulgowego terminu regulowania rachunków (siedem dni po upływie terminu akceptu). Zadłużenie to odpowiadać powinno przechowywanym w banku fakturom, dla których nie nadszedł jeszcze termin płatności (kartoteka Nr 1). Przy zaleganiu z opłatą powstaje nienormalne zadłużenie nabywcy; w tym przypadku zaległe rachunki przechowuje się w banku w kartotece Nr 2.

Akredytywy są formą międzymiastowych rozliczeń za towary i usługi, przy których to rozliczeniach zapłata następuje w siedzibie dostawcy, w odróżnieniu od formy akceptowej, gdzie reguluje się należności w siedzibie nabywcy.

Celem wystawienia akredytywy nabywca daje obsługującemu go oddziałowi banku zlecenie spisania z jego rachunku danej sumy i otwarcia akredytywy na dobro dostawcy w jego siedzibie. Nabywca - płatnik podaje w zleceniu warunki wykorzystania akredytywy. Oddział banku obsługujący dostawcę opłaca z tej akredytywy wezwania płatnicze dostawcy z załączonymi do nich fakturami, stwierdzającymi wysłanie towaru lub materiałów do płatnika-wystawcy akredytywy. Zapłatę uiszcza się po skontrolowaniu, czy dotrzymane są warunki akredytywy, np., czy są złożone zaświadczenia inspekcji państwowej co do jakości towaru itp.; nabywca może delegować swego przedstawiciela, zlecając mu akceptowanie wezwań płatniczych dostawcy.

Akredytywy wystawia się na termin do dni 25 (w zakresie rozliczeń za materiały drzewne - do 45 dni) z prawem przedłużania tego terminu do 45 dni (w zakresie rozliczeń za materiały drzewne - do 75 dni).

Przy zastosowaniu akredytywowej formy rozliczeń, - inaczej niż przy formie akceptowej - środki dostawcy nie ulegają imobilizacji, natomiast odciąga się środki od nabywcy na cały okres od wystawienia akredytywy do otrzymania towaru.

Rachunek specjalny jest formą rozliczeń międzymiastowych otwiera się go w siedzibie dostawców w przypadkach, gdy nabywca prowadzi systematyczne rozliczenia za towary i usługi z kilkoma dostawcami, przebywającymi w tym samym punkcie. Rachunek specjalny jest odmianą akredytywowej formy rozliczeń, przy której rozliczenia odbywają się również w siedzibie dostawcy. Różnicą polega tylko na tym, że akredytywa obliczona jest na operację jednorazową, rachunek zaś specjalny - na rozliczenia systematyczne w ciągu określonego okresu. Prócz tego warunkiem otwarcia specjalnego rachunku jest przebywanie w danym mieście pełnomocnika nabywcy. Na podstawie akredytyw reguluje się należności tylko za dostawy towarowe (w trybie rozliczeń bezgotówkowych); z rachunków specjalnych wypłaca się środki również gotówką, np. 1

wydatki transportowe, związane z ekspedycją towaru.

Rozliczenia przy pomocy akredytyw i rachunków specjalnych odznaczają się tym, że bronią całkowicie interesu dostawców, którzy otrzymują należność jednocześnie z wydaniem towaru, a więc nie zależą od zdolności płatniczej nabywców. Prócz tego przy tych formach rozliczeń nabywcy mogą przed uiszczeniem należności za towar skontrolować jego jakość i zgodność z umownymi warunkami. Dlatego - przy pierwszeństwie formy akceptowej - stosuje się jednak formę rozliczeń akredytywowych i formę rozliczeń przy pomocy rachunków specjalnych w tych przypadkach, gdy stworzyć trzeba dla dostawców szczególnie warunki ciągłości zapłaty, lub gdy w związku ze szczególnym charakterem towaru konieczne jest jego zaakceptowanie przed chwilą wyeksportowania.

Tak na przykład specjalna decyzja rządu wprowadziła ^{akredytową formę rozliczeń} za materiały drzewne, ekspediowane przez organizację Glawsnables' ^{x)} Przy mnogości odbiorców drzewa, którymi są wszystkie przedsiębiorstwa przemysłowe i transportowe, zastosowanie akceptowej formy rozliczeń stworzyłoby dla Glawsnables'a duże trudności w zakresie terminowego ściągania swych należności. Formę akredytywową stosuje się również w charakterze sankcji w stosunku do niepunktualnych płatników.

Inny nieco tryb stosuje się przy rozliczeniach miejscowych, ponieważ w tym przypadku dostawcy i nabywcy mają możliwość kontroli bezpośredniej. Rozliczenia miejscowe przeprowadza się przy pomocy zleceń przelewu, wezwań płatniczych, czeków rozrachunkowych, a przy rozrachunkach z transportem - za pośrednictwem czeków limitowanych. Nadto rozliczenia miejscowe na sumę do 1 tysiąca rubli można załatwić gotówką, albo czekami rozrachunkowymi i zleceniami płatniczymi. Formę rozliczeń wybierają strony.

Formy zlecenia przelewu używa się w stosunkach między organizacjami, które mają swe siedziby w tym samym mieście w przypadkach, gdy nabywca uiszcza należność za towar jednocześnie z jego odbiorem. Nabywca daje bankowi zlecenie, by uiszczył należność z jego rachunku, wystawiając w tym celu zlecenie przelewu. W zleceniach przelewu zaznaczyć można, że towar został przez nabywcę odebrany, powołując się przy tym na datę wyeksportowa-

x) Centralny Zarząd Zopatrzenia w drzewo.

nia towaru, numer i datę faktury. W tym przypadku bank akceptuje i reguluje zlecenie przelewu na równi z wezwaniem płatniczym przy akceptowej formie rozliczeń (przez inkaso). Zlecenia, nie zawierające stwierdzenia, że nabywca towar zaakceptował, bank przyjmuje do zapłaty, jeżeli nabywca ma środki na swoim rachunku. W braku środków bank takich zleceń przelewu nie przyjmuje i tracą one swoje miejsce w kolejności. Dostawca ma prawo żądać od nabywcy zlecenia przelewu z poświadczeniem banku, że należność została uiszczona i dopiero potem przekazać towar. W tym przypadku bank - jeżeli płatnik ma na swym rachunku dostateczną sumę - daje odpowiednią adnotację na przyjętym do opłaty zleceniu nabywcy.

Przy rozliczeniach miejscowych stosuje się także czeki rozrachunkowe, wystawiane przez nabywców na rzecz dostawców.

Przy rozliczeniach z organizacjami kolejowymi za przewozy i roboty załadunkowo-wyładunkowe stosuje się czeki limitowane. Bank wydaje organizacjom gospodarczym książeczki czekowe, różniące się od zwykłych tym, że dla każdej książeczki ustala się limit, w którego granicach mogą być wystawiane czeki i cała suma limitu spisuje się z rachunku organizacji. Organizacja, po otrzymaniu limitowanych czeków, składa je swemu oddziałowi banku do zaliczania środków wpływających na jej rachunek.

Jak była mowa wyżej, akcept wezwań płatniczych można stosować również przy rozliczeniach miejscowych. W tym celu dostawca składa do inkasa w banku wezwanie płatnicze z powołaniem się na doręczenie lub wysłanie faktur do nabywcy, wezwania płatnicze opłaca się po dwóch dniach, jeżeli w ciągu tego terminu nie nastąpi odmowa akceptu. To znaczy, że uwięzienie środków dostawcy w rozliczeniach z nabywcą, a także wciągnięcie przez nabywcę środków dostawcy nie przekracza normalnie dwudniowego kosztu dostaw.

Obok zwykłego trybu rozrachunków za każdą dostawę materiałów lub urządzeń możliwe jest - w rozliczeniach między organizacjami, które mają stałe rozliczenia wzajemne - okresowe rozliczanie się zależnie od sumy salda na korzyść jednej lub drugiej strony. Celem uproszczenia techniki rozliczeń nie wystawia się rachunku na każdorazowo wydane materiały, lecz księguje się je tylko na rachunku rozliczeń wzajemnych. Na tymże

rachunku księguje się koszt otrzymanych materiałów lub usług. W określonych terminach - raz na dekadę lub raz na miesiąc - oblicza się wyniki i ustala się saldo. Jeżeli suma kosztu wydanych materiałów jest większa, niż suma kosztu materiałów otrzymanych - składa się wezwanie płatnicze na sumę powstałego salda, w pewnym zaś przypadku wystawia się zlecenie płatnicze na pokrycie zadłużenia.

§ 22. Cechy szczególne głównych form rozliczeń w budownictwie

Rozliczenia z tytułu dostaw urządzeń i materiałów budowlanych

W budownictwie stosuje się ogólnie przyjęte formy rozliczeń. Jednakże odrębności organizacyjno-gospodarcze tego działu gospodarki narodowej i funkcje kontroli finansowej, powierzone bankowi, powoduje konieczność uwzględniania tych odrębności przy organizowaniu rozliczeń w budownictwie. Formy te stosuje się przy rozliczeniach z tytułu dostaw materiałów i urządzeń, przy rozliczeniach na wykonane roboty, przy rozliczeniach pomiędzy przedsiębiorstwem wykonawczym a inwestorem oraz przy rozliczeniach między jednostkami samej budowy, pracującymi na zasadach rozrachunku gospodarczego; w każdym jednak z tych przypadków zastosowanie tych form ma różny charakter.

W rozliczeniach z tytułu dostaw materiałów i urządzeń dla budowy stosuje się akcept lub akredytywę. Korzystanie z akredytyw w budownictwie jest ograniczone, ponieważ Bank Przemysłowy celem skrócenia czasu więzienia środków w akredytywach, gwarantuje - odpowiednio do decyzji rządu - uiszczenie należności za niektóre materiały. Wskutek tego zainteresowania dostawcy nie mają potrzeby sądania akredytyw. Gwarancje takie wprowadzone są przy budowach szeregu ministerstw - hutnictwa, komunikacji i innych w zakresie zaopatrzenia w metale, drzewo i niektóre inne materiały. W tych przypadkach, gdy akredytywy, a także rachunki specjalne wystawia się z rachunków bieżących, saldo na koniec roku

w związku z zamknięciem wszystkich niewykorzystanych wypłat, odwołuje się niezależnie od pierwotnego terminu akredytywy.

Przy miejscowych rozliczeniach za materiały i urządzenia w budownictwie stosuje się głównie zlecenia przelewu, w rozliczeniach zaś z transportem - czeki rozrachunkowe. Podkreślić należy szczególne znaczenie w budownictwie rozliczeń miejscowych, ponieważ wśród materiałów budowlanych dużą pozycję zajmują materiały miejscowe - cegła, piasek, wapno, alabaster itp. W związku z tym normalne zadłużenie wobec dostawców, które waha się w granicach od dziesięciu dni przy rozliczeniach międzymiastowych do dwóch dni przy rozliczeniach miejscowych, nie przekracza w budownictwie przeciętnie czterech - pięciu dni. Tak np. w r. 1945 według danych oddziałów Banku Przemysłowego dokumenty, dotyczące rozliczeń miejscowych, wynosiły 84 %, dotyczące zaś rozliczeń międzymiastowych - 16 % ogólnej liczby dokumentów. 76 % dokumentów w zakresie rozliczeń miejscowych przypada na zlecenia przelewu.

c Przy rozliczeniach w budownictwie wymaga się załączenia faktury do wezwania płatniczego lub zlecenia. Wymaganie to tłumaczy się tym, że bank kontroluje przestrzeganie ustalonych cen. Z tej samej przyczyny obowiązującym elementem rachunków za materiały i urządzenia jest uzasadnienie zastosowanej ceny, t.j. podanie, kto i kiedy ją zatwierdził.

Prócz tego obowiązującym elementem faktur, regulowanych z rachunków inwestycyjnych, jest napis: "z tytułu inwestycji", który potrzebny jest w tym celu, ażeby zapobiec uiszczaniu z rachunków bieżących należności za materiały, przeznaczone dla przedsiębiorstwa czynnego i odwrotnie, ażeby uniknąć opłacania przez działalność zasadniczą, z jej środków obrotowych, materiałów, przeznaczonych dla inwestycji.

Jak zaznaczyliśmy wyżej, cały tryb rozrachunków skonstruowany jest w ten sposób, ażeby nie dopuszczać do wzajemnego kredytowania się; dlatego faktury należy wystawiać niezwłocznie po wyeksportowaniu lub przekazaniu towarów, z wyjątkiem skomplikowanych przedmiotów wyposażenia technicznego, których produkcja wymaga długiego czasu. Tego rodzaju przedmioty wypo-

sażenia technicznego - według list, ustalonych przez ministerstwa - wolno jest opłacać stopniowo, w miarę jego gotowości.

W miarę wykończania poszczególnych części (węzłów) sporządza się protokoły z udziałem nabywcy. Za częściowe (węzły) uiszcza się należność z tym warunkiem, że po wykonaniu danych przedmiotów wyposażenia technicznego nastąpi - po złożeniu rachunków - ostateczne rozliczenie z potrąceniem wypłaconych zaliczek. Zaliczkowanie takie wprowadzono dla niektórych organizacji, np. Gławnieftsnab (w zakresie materiałów pędnych) i spółdzielczości przemysłowej.

Rozliczenia za wykonane roboty.

Rozliczenia ze zleceńodawcy za wykonane roboty przeprowadza się według przepisów, dotyczących miejscowego obrotu dokumentów, jeżeli zleceńodawca i zleceniobiorca mają swoje siedziby w tym samym mieście. Wyjątek stanowią te tylko przypadki, gdy organizacja zleceniobiorcza deleguje do innych miast swe brygady do wykonywania niektórych robot.

Rozliczenia za wykonane roboty przeprowadza się co dekadę na podstawie rachunków przejściowych i co miesiąc - na podstawie rachunków ostatecznych. Rozliczenia przeprowadza się na podstawie wezwań płatniczych, oddawanych przez zleceniobiorcę do inkasa, albo na podstawie zleceń przelewu, wystawianych przez zleceńodawcę. W obu przypadkach do wezwań i zleceń załączają się: przy płatnościach dekadowych - rachunki, a przy miesięcznych - rachunki i protokoły odbioru, podpisane przez zleceńodawcę i zleceniobiorcę.

Na budowach, prowadzonych sposobem gospodarczym i finansowanych na zasadzie wielkości wykonanych robot (według § 14 "Przepisów" finansowania budownictwa), przeprowadza się rozliczenia raz na miesiąc na podstawie protokołów, sporządzanych przez naczelnika budowy i dyrektora budowanego przedsiębiorstwa oraz zleceń przelewu tegoż dyrektora.

Inaczej, niż w przypadku wezwania płatniczego za dostawę materiałów i urządzeń, termin akceptu dla wezwania płatniczego za wykonane roboty wynosi nie dwa, lecz trzy dni ("Przepisy finansowania budownictwa przez Bank Przemysłowy", § 13). Zle-

zleceniodawca ma jednak prawo odmówić akceptu rachunku, pomimo załączenia protokołu odbioru robot z jego podpisem, po iaważ protokołu odbioru robot nie jest dokumentem rozliczeniowym, należną zaś organizacji budowlanej sumę określa się na podstawie rachunków, obejmujących płatności dodatkowe i potrącenia z tytułu rachunków przejęciowych.

Zleceniobiorca generalny składa zleceniodawcy rachunki zarówno za te roboty, które wykonuje on sam bezpośrednio, jak i za roboty, wykonane przez jego subprzeźsiębiórców i sam rozlicza się z subprzeźsiębiórstwami. Do rachunków zleceniobiorca generalny załącza protokoły odbioru robot od subprzeźsiębiórców, ^{albo} włącza te roboty do jednego aktu odbioru wykonanych robot.

Zleceniobiorca generalny może dać wskazówkę zleceniodawcy, by przelał należne subprzeźsiębiórcom sumy bezpośrednio na ich rachunki, w szczególności w tych przypadkach, gdy zleceniobiorca generalny ma kartotekę zalegających rachunków dostawców. W tym przypadku, przy przelewie ~~A~~ rachunek rozliczeniowy generalnego przeźsiębiórcy sum, przypadających za roboty, wykonane przez subprzeźsiębiórców, sumy te byłyby zużytkowane na spłatę zalegających rachunków dostawców, subprzeźsiębiórcy zaś nie otrzymaliby zapłaty za wykonane roboty.

Zleceniobiorcy więźą nierz swoje środki ^{roz} w ~~w~~ liczeniach ze zleceniodawcami, a ci ostatni mają stałe źródło wciągania do swego obrotu środków obcych. Ponieważ rozliczenia przeprowadza się co dekadę, przeto normalna wysokość uwięzionych środków zleceniobiorcy i środków obcych, wciągniętych do obrotu zleceniodawcy, równa się sumie kosztu robot, wykonanych w ciągu jednej trzeciej części miesiąca. Przy zaleganiu z uregulowaniem rachunków, np. gdy zleceniodawca nie ma na to środków - tworzy się w organizacjach zleceniobiorczych dodatkowe niornormalne uwięzienie środków w rozliczeniach.

Rozliczenia pomiędzy zleceniobiorcą a zleceniodawcą powstają również w związku z otrzymaną przez zleceniobiorcę zaliczką; rozliczenia te przeprowadz się drogą zlecenia przelewu zleceniodawcy. Składanie wezwania płatniczych do inkasa jest przy tych rozliczeniach wzbronione, ponieważ tryb ten stosuje się tylko do rozliczeń za wyekspedionowane materiały, wykonane roboty i wy-

świadczone usługi. Płatności z tytułu roszczeń, nie-opartych na transakcjach towarowych, uiszcza się również tylko na podstawie zleceń przelewu płatnika-nabywcy lub zleceniodawcy. W takim samym trybie, tj. na podstawie zleceń przelewu, przeprowadza się rozliczenia pomiędzy zleceniobiorcą, a zleceniodawcą przy wypłacaniu należności za trzymiesięczny zapas konstrukcji i elementów budowlanych, przywiezionych na plac budowlany przez zleceniobiorcę.

Rozliczenia zleceniobiorców ze zleceniodawcami za materiały lub usługi, otrzymane od zleceniodawców lub od przedsiębiorstw czynnych, odbywają się w trybie, ustalonym dla rozliczeń z tytułu dostaw materiałów i urządzeń. Wyjątkiem jest tylko regulowanie przez zleceniobiorcę należności za materiały, uzyskane z rozbiórki przy robotach budowlano-montażowych. Na przykład, przy jednoczesnym wykonywaniu przez zleceniobiorcę robót przy demontowaniu i montowaniu konstrukcji metalowych, wykorzystuje się przy montowaniu konstrukcje, otrzymane z demontażu. Od zymując od zleceniodawcy zapłatę za montaż konstrukcji metalowych w całej sumie ich kosztu, tj. łącznie z kosztami nowych konstrukcyj, zleceniobiorca powinien jednocześnie zwrócić wartość konstrukcji otrzymanych przy demontowaniu; pod względem formalnym załatwia się to drogą zaliczania odpowiednich sum w protokóle robót ("zwrot materiałów"), nie składając specjalnych faktur.

Rozliczenia z przedsiębiorstwem eksploatacyjnym.

Wzajemne stosunki gospodarcze pomiędzy działem eksploatacyjnym przedsiębiorstwa, a wykonywaną na jego terenie budową mają charakter różnorodny i stały. Przedsiębiorstwo eksploatacyjne świadcza budowie różne usługi, dostarczając jej energii elektrycznej, pary, wody, zaopatrując ją w różne rodzaje materiałów, dostarczając pracownikom pomieszczeń mieszkalnych i zaspokajając ich potrzeby życia codziennego, w wielu przypadkach oddziały przedsiębiorstwa (oddział remontowy, główny mechanik) wykonują bezpośrednio roboty budowlane i montażowe. Z drugiej strony budowa dostarcza przedsiębiorstwu eksploatacyjnemu poszczególnych materiałów i wykonywa w szeregu wypadków roboty przy

remontcie bieżącym i kapitalnym środków trwałych przedsiębiorstwa eksploatacyjnego.

^{zob. 122} Wobec nieracjonalności przeprowadzania odrębnych rozliczeń z tytułu każdej z licznych transakcji, rozliczenia pomiędzy przedsiębiorstwem istniejącym a budową odbywają się periodycznie, t.j. za całość transakcji danego okresu (dekady miesięca). W tym celu dyrekcja przedsiębiorstwa eksploatacyjnego w końcu dekady lub miesiąca składa filii banku, w którym budowa ma swój rachunek, wezwanie płatnicze, załączające zbiorcze rachunki za przekazane materiały i wyswiadczone usługi, w przypadkach zaś wykonania przez dział eksploatacyjny przedsiębiorstwa również robot budowlano-montażowych załącza się do rachunku protokoły odbioru robot. Budowa ze swej strony składa przedsiębiorstwu rachunek za wydane materiały i za wykonane dla przedsiębiorstwa roboty przy remoncie kapitalnym.

Bank, obok normalnej kontroli właściwego sporządzania rachunków przy rozliczeniach pomiędzy działami podstawowej działalności przedsiębiorstwa a budową, pilnuje, by rozliczenia te odbywały się we właściwym czasie, a przede wszystkim by przestrzegano przy tym zasady jednoczesnego składania rozszczeń wzajemnych. Opóźnienie tych rozliczeń albo jednostronne składanie rachunków prowadzi do nielegalnego użytkowania środków obrotowych działu podstawowej działalności przedsiębiorstwa, albo to do użytkowania przez tę ostatnią na uzupełnienie własnych środków obrotowych tych środków, które przeznaczone są na inwestycje.

Według stanu na dzień 1 stycznia 1946 r. w bilansach 36 ministerstw przemysłowych i transportowych saldo międzybilansowych rozliczeń budowy z działami podstawowej działalności przedsiębiorstwa wynosiło w aktywach 156 mln. rb., w pasywach zaś 318 mln. rb. To znaczy, że suma niezakończonych rozliczeń doszła do znacznej wielkości i że wskutek opóźnienia się rozliczeń wydano na potrzeby inwestycyjne 162 mln. rb. (318 mln. rb. - 156 mln. rb.). Częściowo było to wyrazem również tej okoliczności, że działalność podstawowa przedsiębiorstwa wydaje czasem swe środki na inwestycje w zakresie obiektów, nie objętych przez roczny plan robot (specyfikację tytułów inwestycyjnych). W tych przypadkach nie powinno się regulować złożonych rachunków, po-

nieważ zachodzi tu nielegalne wykorzystanie środków.

Celem przyspieszenia rozliczeń pomiędzy działem podstawowej działalności a budową oraz uproszczenia techniki rozliczeń stosuje się metodę jednorazowego zaliczania roszczeń wzajemnych oraz periodycznych rozliczeń saldem.

Jednorazowe zaliczanie roszczeń wzajemnych polega na tym, że zamiast dwóch płatności z tytułu roszczeń każdej ze stron uiszcza się jedną płatność w wysokości różnicy pomiędzy wzajemnymi roszczeniami. Np. działalność podstawowa sprzedaje budowie materiały na sumę 100.000 rb. i zgłasza wezwanie płatnicze na tę sumę do Oddziału Banku Przemysłowego, gdzie jednostka budowy ma swój rachunek. Budowa ze swej strony wysładczyła działalności podstawowej usługi, których koszt wynosi 40 tys. rb.; lecz zamiast zgłosić wezwanie płatnicze do Oddziału Banku Państwa, gdzie ma swój rachunek działalność podstawowa, budowa przesyła swój rachunek do oddziału Banku Przemysłowego, żądając zaliczenia. Oddział Banku Przemysłowego przelewa na rachunek działalności podstawowej różnicę roszczeń wzajemnych, tj. 60 tys. rb. (100 tys. rb. - 40 tys. rb.).

Rozliczania okresowe saldem (per saldo) przeprowadza się na zasadzie zawartego pomiędzy rozliczającymi się stronami porozumienia, ustalającego tryb i terminy rozliczeń. Każda ze stron prowadzi jeden rachunek roszczeń wzajemnych i w ustalonych terminach zgłasza wezwanie płatnicze na sumę salda zdołania na jej korzyść. Załóżmy np., że działalność podstawowa prowadzi jedyny rachunek wzajemnych rozliczeń z budową. Na rachunku tym księguje się koszt wszystkich wydanych materiałów, wysładczonej usług i wykonanych robót. Załóżmy dalej, że koszt tych wszystkich materiałów, usług i robót wynosi 200 tys. rubli za dekadę, z drugiej zaś strony koszt usług i materiałów, otrzymanych od budowy, wynosi np. 70 tys. rubli. W końcu dekady oblicza się wynik, który w danym przypadku wynosi 130 tys. rb. Na tę sumę działalność podstawowa zgłasza wezwanie płatnicze.

Zaliczanie wzajemnych roszczeń stosuje się wtedy, gdy rozliczenia te mają charakter epizodyczny, periodyczne zaś rozliczanie się saldem stosuje się w tych przypadkach, gdy z samego charakteru stosunków gospodarczych wynikają stałe, często pow-

tarzające się rozliczenia wzajemne. Jeżeli działalność podstawowa stale wysładcza usługi budowie, natomiast sama korzysta z jej usług w rzadkich przypadkach, to nie ma podstawy do stosowania trybu okresowych rozliczeń saldem i jednorazowe rozszczenia wzajemne likwidować można za pomocą jednorazowych zaliczeń. Inna jest sytuacja w tym przypadku, gdy np. budowa systematycznie wykonuje dla działalności podstawowej roboty w zakresie remontu kapitalnego albo wysładcza jej usługi transportowe.

Zarówno zaliczanie jednorazowe, jak i okresowe rozliczenia saldem przyczyniają się do regularności i punktualności rozliczeń oraz do likwidacji zadłużenia z tytułu rozliczeń wzajemnych.

Ustawa przewiduje osobno stosowanie zaliczeń w zakresie wpłacania przez działalność podstawową własnych nakładów na inwestycje. Załóżmy np., że działalność podstawowa ma rozszczenie płatnicze do budowy na sumę np. 100 tys. rb., a jednocześnie ma obowiązek wpłacania własnych nakładów w sumie np. 55 tys. rb. W tym przypadku działalność zasadnicza może zgłosić w oddziale banku, finansującym budowę, swe rozszczenie płatnicze, zlecając, by bank zaliczył jednocześnie z tej sumy należną od niego wpłatę na budowę. Wówczas oddział banku przelewa działalności podstawowej tylko 45 tys. rb. (100 tys. rb. - 55 tys. rb.)

Przy jednorazowych zaliczeniach wzajemnych, a także przy okresowych rozliczeniach saldem, należy składać bankowi, wraz z rozszczeniem płatniczym, również wykaz (wyciąg z rachunku) zawierający rozliczenia wzajemne za cały okres rozliczeniowy, z wymienieniem każdej wykonanej operacji, np. każdego wydania materiału, jego ilości i ceny. Wymaga to wyika stąd, że bank musi skontrolować, czy przestrzega się ustalone ceny i czy słusznie obciążono budowę daną płatnością.

Rozliczenia z przedsiębiorstwami pomocniczymi i należącymi do tej samej sieci organizacyjnej.

Duże miejsce w rozliczeniach z tytułu budowy zajmują rozliczenia wewnętrzne w ramach danej sieci organizacyjnej. Je-

dług danych z dnia 20 lutego 1947 roku 60 % całej sumy przeterminowanych zobowiązań klienteli Banku Przemysłowego (kartoteka Nr 2) przypadało na rozliczenia wewnętrzne, t.j. na rozliczenia między przedsiębiorstwami i organizacjami, należącymi do tej samej sieci organizacyjnej. Rozliczenia te powstają głównie między budową a przedsiębiorstwami pomocniczymi, organizacjami zaopatrzenia, gospodarką transportową, pomiędzy generalnym zleceniobiorcą a subprzesiębiorcą, biurem budowy a zjednoczeniem itp.

W większości przypadków rozliczenia wewnętrzne mają charakter wzajemny. Przedsiębiorstwa pomocnicze, dostarczając budowie materiałów, korzystają jednocześnie z usług jej transportu. Subprzesiębiorca, wykonując roboty budowlane dla generalnego zleceniobiorcy, otrzymuje od niego materiały i korzysta z jego przedsiębiorstw pomocniczych. Dlatego przy rozliczeniach wewnętrznych ma również duże znaczenie zaliczanie wzajemnych roszczeń i okresowe rozliczenie się saldem.

Rozliczenia scentralizowane.

Specjalne znaczenie mają w budownictwie rozliczenia scentralizowane, które wykonują dla budów i organizacji budowlanych ich organizacje nadrzędne. Dotyczy to scentralizowanego nabywania wyposażenia technicznego, a w szczególności - środków transportu. Dostawcy składają w tych przypadkach rachunki ministrowi lub centralnym zarządom, dla których otrzymują rachunki w zarządzie banków inwestycyjnych. Z rachunków tych (w ciężar środków na sfinansowanie inwestycji) reguluje się płatności za dostarczane urządzenia. Wypłacone sumy organizacja nadrzędna zalicza na rachunki jednostek, które dostają te przedmioty.

Rozliczenia tego rodzaju dozwolone są w zakresie wydatków, których w chwili ich poczynienia nie można podzielić pomiędzy przedsiębiorstwami; tak np. tabor kolejowy nabywa się w trybie scentralizowanym, ponieważ parowozy i wagony rozdzielają się później, zależnie od wielkości obrotu ładunków. Rozliczenia scentralizowane stosuje^{również} się przy dostawach zagranicznych urządzeń i materiałów budowlanych, co przyspiesza te rozliczenia. Organizacje importowe składają wszystkie faktury do ministerstw i centralnych zarządów, które zaksięgują odpowiednie sumy po ich wypłaceniu na rachunkach jednostek, otrzymujących dane przedmioty.

§ 3. Kontrola stanu rozliczeń.

Obowiązujący system rozliczeń ma na celu zmniejszenie uwięzionych w nich środków. Tym się tłumaczy żądanie, by wierzytelność i zobowiązania nie przekraczały poziomu, uzasadnionego przez normalne wymagania obrotu dokumentów, czyli długością okresu przechodzenia dokumentów płatniczych od dostawcy do nabywcy. W szeregu przypadków jednak środki, uwięzione w rozliczeniach, przekraczają tym poziom wskutek czego wzrasta nadmiernie wysokość wierzytelności i zobowiązań w porównaniu z planami finansowymi. Jednym z najważniejszych obowiązków banku jest walka z nienormalną wielkością wierzytelności i zobowiązań.

Stan zobowiązań i wierzytelności według danych sprawozdań rocznych ministerstw przemysłowych i transportowych na dzień 1 stycznia 1946 podajemy niżej (w stosunku procentowym do sumy sald w rozrachunkach z innymi organizacjami)

Organizacje zleceńbiorcze

Dłużnicy

Rozliczenia ze zleceniodawcami w granicach normalnego terminu :.....	56
Przeterminowane zadłużenie zleceniodawców.....	21
Rozliczenia z subprzesiębiorcami	11
Długi sporne	5
Rozliczenia międzybilansowe	7
Razem	100

Wierzyciele

Zaliczki zleceniodawców ...	50
Rozliczenia z subprzesiębiorcami	12
Normalne zadłużenie wobec dostawców.....	15
Zalegające zadłużenie wobec dostawców	10
Niezafakturowane dostawy	9
Rozliczenia międzybilansowe	4
Razem	100

Organizacje zlecniodawcze

Dłużnicy

Zleceniobiorcy za zaliczki	76
Zleceniobiorcy za przywie- zione konstrukcje	5
Dostawcy według stopnia gotowości urządzeń.....	4
Rozliczenia międzybilan- sowe	15

Razem 100

Wierzyciele

Zleceniobiorcy za wykonane roboty	39
Normalne zobowiązania wobec dostawców	18
Zalegające zobowiązania wo- bec dostawców	10
Niezafakturowane dostawy ...	13
Rozliczenia międzybilansowe	20

Razem 100

Przyczyną nienormalnie wysokich wierzytelności są opóźnia-
jące się rozliczenia ze zlecniodawcami i nabywcami.

Zleceniobiorca składa czasem zlecniodawcy rachunki nie co
dekadę, lecz raz na dwie dekady albo raz na miesiąc; rachunki
miesięczne składa się dnia 15-20-go zamiast 7-7-go. Zwiększa to
bezpodstawnie saldo zadłużenia zlecniodawców.

Obowiązującą zasadą systemu rozliczeń jest wystawianie
rachunków za materiały i usługi niezwłocznie po wykonaniu da-
nej operacji i niedotrzymanie tego przepisu wywołuje nieprze-
widziane wierzytelności.

W organizacjach budowlanych ma to szczególne znaczenie,
ponieważ wydawanie towarów nie jest ich funkcją stałą i ma cha-
rakter przypadkowy, jak np. wydanie materiałów swym zakładom po-
mocniczym albo zlecniodawcy.

Przyczyną powstawania nienormalnych wierzytelności jest
również czasem bezpośrednie pogwałcenie dyscypliny rozlicze-
niowej. Zaliczki wypłaca się organizacji zleceniobiorczej w
granicach, określonych w umowie zleceniobiorczo-zlecniodawczej
i nie powinny one przekraczać robót. Wszelkie przekroczenie tej
normy prowadzi do nadmiernego unieruchomienia środków. W szcze-
gółności stwierdzono fakty, gdy - kontrolę bankową -
wypłacano dodatkowe zaliczki zleceniobiorcom drogą dostarczania
materiałów bez pobrania za nie zależności. Takim samym dodatkowym
zaliczkowaniem jest zapłacenie przez zlecniodawcę przywiezio-

nych przez zleceniobiorcę konstrukcyj w ilości, przekraczającej ustalony zapas trzymiesięczny. Zdarzają się przypadki, gdy budowy i organizacje zleceniobiorcze wypłacają nielegalnie dostawcom materiałów budowlanych zaliczki w postaci pieniężnej lub w formie dostarczania materiałów i usług.

Najważniejszą, decydującą przyczyną nienormalnego unieruchomienia środków w rozliczeniach jest pogwałcenie umów o wykonanie robót i o dostawy materiałów i urządzeń. Tak np. wykonanie przez zleceniobiorcę robót przy obiektach nie objętym planem i spisem tytułów inwestycyjnych, albo nie posiadającym zatwierdzonego kosztorysu i wycen jednostkowych, powoduje powstanie nienormalnego zadłużenia zleceniodawcy, ponieważ bank faktur, dotyczących dotaczających takich obiektów, nie pokrywa.

Bank nie pokrywa faktur za materiały i urządzenia po cenach nadmiernych. W przypadkach przekroczenia przez dostawcę ustalonych cen pokrywanie faktur zawieszane się do chwili sprostowania cen i sporządzenia rachunku na nowo. Takież konsekwencje pociągają za sobą niedotrzymanie przez dostawcę umownych warunków co do asortymentu i jakości dostaw. Nierzadko przy odbiorze materiałów stwierdza się, że nie odpowiadają one pokrytym fakturą. Zapłacono np. za drzewo pierwszego gatunku, a otrzymano gatunek drugi. Różnicę pomiędzy kosztem pierwszego i drugiego gatunku drzewa nabywca ściągnąć musi od dostawcy, wskutek czego powstaje dla niego wierzytelność. Im dłużej trwa ściągnięcie zakwestionowanych sum, tym bardziej wzrastają zobowiązania zleceniodawców z tego tytułu.

Nieprzestrzeganie technicznych warunków robót budowlanych, np. odstępstwa od projektu lub zła jakość robót, pociągają za sobą wybrakowanie produkcji budowlanej a w konsekwencji odmowę ze strony zleceniobiorcy uregulowania wydatków zleceniobiorcy.

Z reguły koszt produkcji wybrakowanej zalicza się na straty zleceniobiorcy, w szeregu jednak przypadków - aż do rozstrzygnięcia sporu ze zleceniodawcą albo do wykonania poprawek - zleceniobiorcy przysługują odpowiednie sumy jako zadłużenia zleceniodawcy.

Wyłożone tu przyczyny nienormalnego wzrostu wierzytelności są jednocześnie przyczynami wzrostu zadłużenia organizacji -

dłużników. Np. nieuiszczenie przez zleceniodawcę należności za roboty, wykonane przez zleceniobiorcę, tworzy wierzytelność u zleceniobiorcy i - na tę samą sumę - zadłużenie u zleceniodawcy. Wydanie towarów bez złożenia rachunków tworzy zadłużenie dłużnicze u dostawcy, a jednocześnie - zadłużenie wierzycielskie u nabywcy.

Jedną z przyczyn zadłużenia jest brak środków na rachunku rozliczeniowym płatnika, co jest skutkiem nieporządku w gospodarce finansowej płatnika.

Poważne miejsce zajmują w powstawaniu zobowiązań i wierzytelności rozliczenia międzybilansowe. Pod względem swego charakteru rozliczenia te są analogiczne do omówionych wyżej, różniąc się od nich tylko tym, że zachodzą one pomiędzy pracującymi na zasadach rozrachunku gospodarczego jednostkami jednej organizacji (np. między przedsiębiorstwem eksploatacyjnym kopalnią między budową a jego przedsiębiorstwami pomocniczymi) i dotyczą materiałów, usług lub robót.

Szczególnego znaczenia nabiera kontrolowanie przez bank procesu rozliczeń międzybilansowych w związku z tym, że kryje się w nich czasem wykorzystanie środków niezgodnie z ich przeznaczeniem. W niektórych przypadkach przedsiębiorstwo wydaje swe środki obrotowe na potrzeby budowy, zaliczając te wydatki na rachunek międzybilansowych rozliczeń. W innych przypadkach budowa wydaje swe środki na potrzeby przedsiębiorstwa czynnego, regulując rachunki za przeznaczone dla niego materiały.

Dyscyplinę rozliczeniową narusza się wskutek nieprzestrzegania zasadniczego postulatu systemu rozliczeń, mianowicie - przeprowadzania ich przez bank. Dlatego bardzo jest ważne, by niedopuszczać do żadnych rozliczeń pozabankowych.

Jak widać z powyższego, kontrola rozliczeń w zakresie wzajemnych wierzytelności i zobowiązań porusza wszystkie strony gospodarki budowlanej, co tłumaczy znaczenie tej kontroli. Na podstawie danych kontroli i wykrycia przyczyn powstania zaległych zobowiązań u każdego dłużnika i wierzyciela bank stosowuje konieczne środki ku jego likwidacji, przyczyniając się tym samym

do wykonania planów uruchomienia zasobów wewnętrznych. Plany te przewidują źródła środków na uregulowanie nienormalnych zobowiązań oraz przepływ środków wskutek wyegzekwowania nienormalnych wierzytelności.

Bank powinien systematycznie kontrolować stan kartotek i domagać się (nie osłabiając kontroli finansowej) likwidacji zadłużenia w zakresie zawartych w tych kartotekach dokumentów (szczególnie w kartotece Nr 2). Obecnie nieuregulowane rachunki przechowuje się w banku w czterech kartotekach:

Nr 1 - dokumenty płatnicze, dla których termin płatności jeszcze nie nastąpił;

Nr 2 - dokumenty przeterminowane, mające moc dokumentów wykonawczych;

Nr 3 - dokumenty, nieopłacone wskutek niespełnienia wymagań kontroli finansowej;

Nr 4 - Dokumenty, nieopłacone wskutek odmowy akceptu.

Bank jest organizatorem rozliczeń w budownictwie. Powinien on stosować odpowiednie środki, zapobiegające nienormalnemu narastaniu zalegających zobowiązań u każdego z kontrahentów lub dążące do szybkiego ich zlikwidowania, a także do przyspieszenia rozliczeń. Wyzwolni to poważne sumy do najskuteczniejszego ich wykorzystania

=====

Tłum. Z.S.